

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (трети състав)

1 октомври 2020 година *

„Преюдициално запитване — Защита на финансовите интереси на Европейския съюз — Член 325 ДФЕС — Наказателно производство за престъпления, съставляващи измама със субсидии, финансирани отчасти със средства от бюджета на Европейския съюз — Национално право, съгласно което държавните органи нямат възможност в наказателно производство да си възстановят субсидии като обезщетение за претърпените в резултат от престъплението вреди“

По дело C-603/19

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Špecializovaný trestný súd (Специализиран наказателен съд, Словакия) с акт от 24 юли 2019 г., постъпил в Съда на 9 август 2019 г., в рамките на наказателното производство срещу

TG,

UF,

в присъствието на:

Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky,

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Košice,

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Vranov nad Topľou,

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Michalovce,

СЪДЪТ (трети състав),

състоящ се от: A. Prechal, председател на състава, L. S. Rossi, J. Malenovský, F. Biltgen и N. Wahl (докладчик), съдии,

генерален адвокат: J. Kokott,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

– за TG и UF, от M. Kráľ, advokát,

* Език на производството: словашки.

- за Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, от J. Palkovič, в качеството на представител,
- за словашкото правителство, от V. Ricziová и M. Kianička, в качеството на представители,
- за чешкото правителство, от M. Smolek, J. Pavliš и J. Vlácil, в качеството на представители,
- за румънското правителство, от E. Gane, в качеството на представител,
- за Европейската комисия, от J. Baquero Cruz, A. Bouchagiar и A. Tokár, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 325 ДФЕС, на членове 17 и 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз, на член 38, параграф 1, буква з) от Регламент (ЕО) № 1260/1999 на Съвета от 21 юни 1999 година за определяне на общи разпоредби за структурните фондове (ОВ L 161, 1999 г., стр. 1) във връзка с Регламент (ЕО) № 1681/94 на Комисията от 11 юли 1994 година относно нередностите и събирането на неправомерно платени суми в рамките на финансирането на структурните политики, както и организирането на информационна система в тази област (ОВ L 178, 1994 г., стр. 43; Специално издание на български език, 2007 г., глава 14, том 1, стр. 9), на Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета (ОВ L 315, 2012 г., стр. 57), на член 2 от Регламент (ЕО) № 994/98 на Съвета от 7 май 1998 година по прилагането на членове 92 и 93 от Договора за създаване на Европейската общност към някои категории хоризонтална държавна помощ (ОВ L 142, 1998 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 31) във връзка с член 2, параграф 2 от Регламент (ЕО) № 69/2001 на Комисията от 12 януари 2001 година относно прилагането на членове 87 [ЕО] и 88 [ЕО] към помощта de minimis (ОВ L 10, 2001 г., стр. 30), както и на Конвенцията, съставена на основание член К.3 от Договора за Европейския съюз, за защита на финансовите интереси на Европейските общности, подписана в Брюксел на 26 юли 1995 г. (ОВ С 316, 1995 г., стр. 49; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 12, стр. 51, наричана по-нататък „Конвенцията за ЗФИ“), и на Директива (ЕС) 2017/1371 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юли 2017 година относно борбата с измамите, засягащи финансовите интереси на Съюза, по наказателноправен ред (ОВ L 198, 2017 г., стр. 29).
- 2 Запитването е отправено в рамките на наказателно производство, образувано срещу TG и UF (наричани по-нататък „подсъдимите“) за деяния, които може да съставляват измама със субсидии, финансирани отчасти със средства от бюджета на Европейския съюз.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Съгласно член 38, параграф 1, буква з) от Регламент № 1260/1999:

„Без да се засяга отговорността на Комисията за изпълнението на общия бюджет на Европейския съюз, отговорност за финансовия контрол на помощите носят на първо място държавите членки. За целта те вземат по-конкретно следните мерки:

[...]

з) изискват връщане на неправилно изразходваните предвид констатирана нередност суми заедно с евентуално дължимите лихви за забава“ [неофициален превод].

- 4 Член 1, параграф 1 от Директива 2012/29 предвижда:

„Целта на настоящата директива е да се гарантира, че жертвите на престъпления получават подходяща информация, подкрепа и защита и могат да участват в наказателното производство.

[...]“.

- 5 Съгласно член 2, параграф 1, буква а) от тази директива:

„За целите на настоящата директива се прилагат следните определения:

а) „жертва“ означава:

- i) физическо лице, което е претърпяло вреди, включително физическо, душевно или емоционално страдание или икономическа вреда, които са пряка последица от престъпление;
- ii) членове на семейството на лице, чиято смърт е пряка последица от престъпление и които са претърпели вреда в резултат на смъртта на лицето“.

- 6 Член 2 от Регламент № 994/98 е озаглавен „De minimis“ и параграф 1 от него предвижда:

„Комисията може чрез регламент, приет в съответствие с процедурата, определена в член 8 от настоящия регламент, да реши, че с оглед развитието и функционирането на общия пазар, някои помощи не отговарят на критериите по член 92, параграф 1 от Договора и като такива да ги освободи от процедурата по уведомяване, предвидена в член 93, параграф 3, доколкото отпуснатите на едно [и] също предприятие помощи за даден период не надхвърлят определен размер“.

- 7 Член 2, параграф 2 от Регламент № 69/2001 гласи:

„Общият размер на помощта de minimis, предоставена на едно и също предприятие, не може да надхвърля 100 000 EUR за период от три години. Тази горна граница се прилага независимо от формата и целта на помощите“ [неофициален превод].

Словаишкото право

- 8 Член 46 от Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok (Закон № 301/2005 за приемане на Наказателно-процесуален кодекс), в редакцията му, приложима за спора в главното производство (наричан по-нататък „Наказателно-процесуалният кодекс“), предвижда:

„(1) Пострадалият е лице, което в резултат от престъплението е претърпяло телесни увреждания или имуществени, неимуществени или други вреди, или чиито други защитени от закона права или свободи са били застрашени или накърнени. В предвидените в този закон случаи пострадалият има право да даде съгласие за образуване на наказателното производство, да търси обезщетение за вреди, да подава молби за събиране на доказателства или за тяхното допълване, да представя доказателства, да се запознава с преписката и да прави извлечения, да участва в основното съдебно заседание и в откритите съдебни заседания в производствата по обжалване и за сключване на споразумение след признаване на вината, да дава становища по събирането на доказателствата, да прави искания и да обжалва актовете съгласно предоставените с този закон възможности. Пострадалият има право на всеки етап от наказателното производство да получи информация за неговия ход. Тази информация се предоставя от провеждащия наказателното производство орган или от сезирания съд; необходимите за тази цел координати се съобщават на пострадалия. Не се предоставя информация за хода на наказателното производство, ако това би застрашило постигането на целта на наказателното производство.

[...]

(3) Пострадалият, който има законно право да иска от подсъдимия обезщетение за претърпените в резултат от престъплението вреди, може също да поиска от съда в осъдителната присъда да задължи подсъдимия да поправи посочените вреди; пострадалият трябва да подаде молба в този смисъл най-късно до приключване на досъдебното производство или бързото досъдебно производство. В молбата трябва ясно да са посочени основанията за и размерът на търсеното обезщетение.

[...]“.

- 9 Член 287, параграф 1 от този кодекс предвижда:

„Когато осъжда подсъдимия за престъпление, в резултат от което друго лице е претърпяло вреди, предвидени в член 46, параграф 1, в присъдата си съдът по правило го задължава да обезщети пострадалия, ако последният надлежно е упражнил правата си в предвидения срок. Съдът винаги задължава подсъдимия да плати обезщетение за непоправената вреда или за непоправената част от нея, ако размерът ѝ е посочен в изложението на фактите в диспозитива на осъдителната присъда или ако обезщетението покрива неимуществени вреди вследствие на умишлено насилствено престъпление по специален закон, доколкото вредите все още не са били обезщетени“.

- 10 Член 288, параграф 1 от посочения кодекс гласи следното:

„Ако с оглед на събраните доказателства няма основание да се предвиди задължение за поправяне на вредите или ако произнасянето по наличието на задължение за поправяне на вредите налага да се събират доказателства отвъд целите на наказателното производство или удължава продължителността на последното, съдът препраща пострадалия към граждански съд или евентуално към друг компетентен орган.

[...]“.

11 Член 261 от Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon (Закон № 300/2005 за приемане на Наказателен кодекс), в редакцията му, приложима за спора в главното производство, е озаглавен „Засягане на финансовите интереси на Европейските общности“ и предвижда:

„(1) Който използва или представя документ с преправено, невярно или непълно съдържание или затаи сведения в нарушение на задължение да предостави такива или използва средства от общия бюджет на Европейските общности, от бюджет, управляван от Европейските общности или от името на Европейските общности, за цел, различна от първоначално предвидените, и по този начин позволи незаконно да бъдат присвоени или притежавани средства от този бюджет, се наказва с лишаване от свобода от шест месеца до три години.

(2) Извършителят на престъплението се наказва с лишаване от свобода от една до пет години, ако извърши престъплението по параграф 1:

a) причинявайки значителни вреди,

b) със специална цел или

c) като случаят е особено тежък.

(3) Извършителят на престъплението се наказва с лишаване от свобода от три до осем години, ако извърши престъплението по параграф 1, причинявайки вреди в големи размери.

(4) Извършителят на престъплението се наказва с лишаване от свобода от седем до дванадесет години, ако извърши престъплението по параграф 1:

a) причинявайки вреди в особено големи размери или

b) като член на опасна група“.

12 Съгласно член 31 от Zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy (Закон № 523/2004 за бюджетните правила на публичната администрация) юридическото или физическото лице, което е нарушило финансовата дисциплина, е длъжно да върне средствата в бюджета, от които са били предоставени или взети, като се взема предвид тежестта на нарушението на финансовата дисциплина; освен това лицето е длъжно да плати имуществена санкция.

13 Член 420, параграф 1 от Zákon č. 40/1964 Zb., Občiansky zákonník v relevantnom znení (Закон № 40/1964 за приемане на Граждански кодекс) предвижда:

„Всеки е отговорен за вредите, които е причинил, като е нарушил законовите си задължения“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

14 Главното производство е наказателно производство, образувано срещу подсъдимите — две физически лица, за деяния, които може да съставляват измама със субсидии, финансирани отчасти със средства от бюджета на Съюза. Престъплението, за което е образувано главното производство, е извършено при две процедури за възлагане на обществени поръчки, открити съответно през 2005 г. и 2006 г. от Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny (Централна служба по заетостта, социалните въпроси и семейството, Словакия) с цел подаване на заявления за отпускане на субсидии с оглед подпомагане на създаването на работни места в микропредприятията и създаването на работни места за хора с увреждания в защитени работилници и места за работа. Първата процедура за възлагане на обществена поръчка дава

- право на субсидия, изплащана като еднократна сума, докато втората дава право на субсидия под формата на възстановяване на документиран разход. 75 % от размера на последната субсидия се финансира със средства от Европейския социален фонд.
- 15 Между май 2005 г. и март 2006 г. подсъдимите учредяват 19 търговски дружества, в които са съдружници и управители. Девет от тези дружества не са получили субсидии. Останалите десет обаче е трябвало да получат субсидии в общ размер от 750 613,79 EUR, от които 654 588,34 EUR действително са изплатени, в това число 279 272,18 EUR от бюджета на Съюза.
 - 16 След изплащане на разглежданите субсидии подсъдимите прехвърлят дяловете си в съответните дружества на трето лице, след което посочените дружества преустановяват всякаква дейност. Към датата на образуване на наказателното производство срещу подсъдимите активите на дружествата вече не са в помещенията на последните, които са заличени служебно от търговския регистър.
 - 17 През периода на изплащане на разглежданите субсидии в съответните търговски дружества са наети общо 107 лица с увреждания, по отношение на които са надлежно изпълнени задълженията за заплащане на трудови възнаграждения и социалноосигурителни вноски. Положеният от тези служители труд обаче не е допринесъл за осъществяване на целите, представени в заявленията за субсидии. Съгласно експертиза на вещо лице става въпрос за фиктивен труд.
 - 18 Подсъдимите управляват съответните дружества централизирано от едно от тях, чието седалище е в Кошице (Словакия), на същия адрес като постоянното местожителство на подсъдимите. Във всяко от дружествата подсъдимите назначават един от служителите на длъжност директор.
 - 19 Запитващата юрисдикция отбелязва, че обвинението се отнася само до дружествата, на които действително е отпусната и изплатена субсидия, тоест до общо десет дружества.
 - 20 Наказателното производство е образувано срещу подсъдимите в качеството им на съдружници в и управители на тези дружества въз основа на обвинението, повдигнато от Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky (Специализирана прокуратура към Главната прокуратура на Словашката република, наричана по-нататък „Специализираната прокуратура“). Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny (агенции към Службата по заетостта, социалните въпроси и семейството), които са се конституирали в главното производство като пострадали, подават в хода на досъдебното производство искания подсъдимите да заплатят обезщетение за вреди в размера на действително платената субсидия.
 - 21 Запитващата юрисдикция обаче смята, че с оглед на практиката на Najvyšší súd Slovenskej republiky (Върховен съд на Словашката република) член 46 от Наказателно-процесуалния кодекс не ѝ позволява в рамките на наказателно производство да се произнесе по правото на тези държавни органи да получат обезщетение. На 29 ноември 2017 г. наказателното отделение на Najvyšší súd Slovenskej republiky (Върховен съд на Словашката република) действително дава становище, в което посочва, че: „[в]земанията на държавата, произтичащи от правилата за отделните видове данъци, за които в сферата си на компетентност взема решение на първо място компетентният административен орган в съответствие с предвидената в Данъчния кодекс процедура [...], включително вземанията, произтичащи от неоснователно подадена от данъчнозадължено лице молба за приспадане на данъка върху добавената стойност или за възстановяване на акциз, имат административен характер и съответните решения подлежат на контрол от страна на административния съд[:]; тези права не позволяват да се търси обезщетение за вреди в рамките на наказателно производство съгласно член 46, параграф 3 от Наказателно-процесуалния кодекс [...]. По този начин се изключва припокриването, т.е. спорът за подведомственост между органите (административен орган и съд), и по-специално дублирането на решенията по едно и също право“. Najvyšší súd Slovenskej republiky (Върховен

съд на Словашката република) уточнява също, че тези правни съображения се прилагат съответно „за всяко друго вземане, което с оглед на материалноправното си основание (тоест приложимата за него правна разпоредба) не съставлява право на обезщетение за вреди или за т.нар. морални вреди“.

- 22 Впоследствие Najvyšší súd Slovenskej republiky (Върховен съд на Словашката република) прилага тази съдебна практика в наказателни производства за престъпленията засягане на финансовите интереси на Съюза и измама със субсидии. Следователно запитващата юрисдикция предполага, че той ще я приложи и в случай на обжалване на решението ѝ по главното производство.
- 23 Запитващата юрисдикция отбелязва, че прилагането на тази съдебна практика в главното производство би могло да има за последица да възпрепятства държавата да предприеме действия с цел да получи обезщетение за вредите, претърпени в резултат от измамите. Посоченото в практиката на Najvyšší súd Slovenskej republiky (Върховен съд на Словашката република) административно производство в действителност може да бъде образувано само срещу получателя на съответната субсидия. В главното производство обаче става въпрос за търговски дружества, които вече нямат никакви активи и дори са заличени от търговския регистър. Следователно подобно производство не може да позволи да бъдат събрани недължимо платените субсидии. За сметка на това предявяването на иск за обезщетение в рамките на наказателно производство, образувано срещу физически лица, в случая съдружниците и управителите на тези търговски дружества, би могло да доведе до присъждане на претендираното от държавата обезщетение.
- 24 Освен този въпрос, запитващата юрисдикция иска да се установи дали помощите de minimis, предоставяни под формата на вноски, трябва да се преценяват индивидуално за всяко дружество или като цяло поради централизираното им управление. На последно място, тя иска да установи дали в случая трябва да се приеме, че вредите обхващат целия размер на недължимо платената субсидия, или трябва да се приспадат разходите, които естествено са били направени напълно законосъобразно, но само с цел да се прикрие измамата, да се забави разкриването ѝ и по този начин да се получи цялата отпусната сума.
- 25 При тези обстоятелства Špecializovaný trestný súd (Специализиран наказателен съд, Словакия), като счита, че в делото по главното производство е необходимо тълкуване на правото на Съюза, решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
- „1) Приложима ли е Директива 2012/29 [...], що се отнася до правата (главно правото на пострадалия на активно участие в наказателното производство и правото на обезщетение за вреди в това производство), които по своето естество не са предоставени само на физическото лице като живо, съзнателно същество, и за юридическите лица и държавата, съответно за държавните органи, когато съгласно националното право им се признава качеството на пострадал в наказателното производство?
- 2) Съвместими ли са с членове 17 и 47 от Хартата на основните права [...], с член 325 [ДФЕС] и с член 38, параграф 1, буква з) от Регламент [...] № 1260/1999 [...] във връзка с Регламент [...] № 1681/94 [...] правна уредба и съдебна практика, съгласно които в наказателното производство държавата не може да предяви иск за обезщетение за вредите, които е претърпяла в резултат от извършена от обвиняемия измама, довела до присвояване на средства от бюджета на [...] [С]ъюз[а], нито може на основание член 256, параграф 3 от Наказателно-процесуалния кодекс да обжалва определението, с което съдът решава, че държавата или компетентният държавен орган не може да участва в съдебното заседание по делото в качеството на пострадал, който да търси обезщетение за вреди, а освен това няма друго правно средство за защита, за да предяви правото си срещу обвиняемия, поради което дори не е възможно да се гарантира правото ѝ на обезщетение за вредите, като се

удовлетвори от имуществото и имуществените права на обвиняемия съгласно член 50 от Наказателно-процесуалния кодекс, и по този начин вземането ѝ става на практика несъбираемо?

- 3) Следва ли понятието „едно и също предприятие“, използвано в член 2 от Регламент [...] № 994/98 [...] във връзка с член 2, параграф 2 от Регламент [...] № 69/2001 [...], да се тълкува само формално, в смисъл, че е необходимо и достатъчно да се установи, че съответните дружества имат самостоятелна правосубектност по силата на националното право, за да е възможно на всяко от тези дружества да се отпусне държавна помощ в размер до 100 000 EUR, или определящият критерий са фактическите условия на работа и управление на тези дружества, притежавани от едни и същи лица, чрез които те са свързани като система от дъщерни дружества, управлявани от дружество майка, макар да имат собствена правосубектност съгласно вътрешното право, поради което трябва да се разглеждат като съставляващи „едно и също предприятие“ и като едно цяло могат само веднъж да получат държавна помощ в размер до 100 000 EUR?
- 4) За целите на [Конвенцията за ЗФИ и Директива 2017/1371], обхваща ли понятието „вреда“ само онази част от неоснователно получените средства, която е пряко свързана с измамата, или обхваща и действително направените и надлежно документираните разходи и използването на помощта, когато доказателствата сочат, че разходването им е било необходимо за прикриване на измамата, за забавяне на разкриването ѝ и за получаване на пълния размер на предоставената държавна помощ?“.

По преюдициалните въпроси

По допустимостта на третия и четвъртия въпрос

- 26 В самото начало следва да се припомни, че съгласно постоянната практика на Съда установеното в член 267 ДФЕС производство е инструмент за сътрудничество между Съда и националните съдилища, чрез който Съдът предоставя на националните съдилища насоки за тълкуването на правото на Съюза, необходими за разрешаване на всякия пред тях спор (вж. по-специално решение от 27 ноември 2012 г., Pringle, C-370/12, EU:C:2012:756, т. 83 и цитираната съдебна практика).
- 27 В рамките на установеното в член 267 ДФЕС сътрудничество между Съда и националните съдилища само националният съд, който е сезиран със спора и трябва да поеме отговорността за последващото му съдебно решаване, може да прецени — предвид особеностите на делото — както необходимостта от решение по реда на преюдициалното производство, за да може да се произнесе, така и релевантността на въпросите, които поставя на Съда. Следователно, след като поставените въпроси се отнасят до тълкуването на правото на Съюза, Съдът по принцип е длъжен да се произнесе (решение от 25 юли 2018 г., АУ (Заповед за арест — свидетел), C-268/17, EU:C:2018:602, т. 24 и цитираната съдебна практика).
- 28 Следователно въпросите, които са свързани с тълкуването на правото на Съюза и са поставени от националния съд в нормативната и фактическа рамка, която той определя съгласно своите собствени правомощия и проверката на чиято точност не е задача на Съда, се ползват с презумпция за релевантност. Съдът може да откаже да се произнесе по отправено от национален съд преюдициално запитване само ако е очевидно, че исканото тълкуване на правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора в главното производство, когато проблемът е от хипотетично естество или също когато Съдът не разполага

с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси (решение от 25 юли 2018 г., АУ (Заповед за арест — свидетел), C-268/17, EU:C:2018:602, т. 25 и цитираната съдебна практика).

- 29 Ето защо, след като актът за преюдициално запитване е основание за производството пред Съда, в този акт националният съд трябва ясно да посочи фактическата обстановка и правната уредба в основата на спора в главното производство и да даде минимум обяснения за причините да иска тълкуване именно на посочените от нея разпоредби на правото на Съюза, както и относно връзката, която установява между тези разпоредби и националната правна уредба, приложима към разглеждания от нея спор (в този смисъл вж. по-специално решения от 26 януари 1993 г., Telemarsicabruzzo и др., C-320/90—C-322/90, EU:C:1993:26, т. 6 и от 9 март 2017 г., Милкова, C-406/15, EU:C:2017:198, т. 73).
- 30 Тези кумулативни изисквания относно съдържанието на преюдициалното запитване са посочени изрично в член 94 от Процедурния правилник на Съда и са възпроизведени по-специално в Препоръките на Съда на Европейския съюз към националните юрисдикции относно отправянето на преюдициални запитвания (ОВ С 257, 2018 г., стр. 1). В точка 15, трето тире от тези препоръки се посочва, че в преюдициалното запитване трябва да са изложени „причините, поради които запитващата юрисдикция има въпроси относно тълкуването или валидността на някои разпоредби на правото на Съюза, както и установената от нея връзка между тези разпоредби и националното законодателство, приложимо в главното производство“.
- 31 Именно с оглед на тези принципи Съдът трябва да разгледа допустимостта на третия и четвъртия въпрос.

По третия въпрос

- 32 С третия въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да установи как следва да се тълкува понятието „едно и също предприятие“, употребено в член 2 от Регламент № 994/98 във връзка с член 2, параграф 2 от Регламент № 69/2001, за да прецени дали в спора по главното производство евентуално е налице заобикаляне на приложимото за държавните помощи право.
- 33 Словашкото правителство счита, че третият въпрос е недопустим, тъй като явно няма връзка с предмета на главното производство. От своя страна Специализираната прокуратура поддържа, че този въпрос е недопустим, тъй като е хипотетичен и неоснователен.
- 34 В случая в спора по главното производство следва да се разреши въпросът за евентуалната наказателна отговорност на подсъдимите за престъпления и евентуалното им задължение да поправят причинените на държавата вреди, ако бъдат признати за виновни.
- 35 В акта за преюдициално запитване обаче не се уточняват причините, поради които запитващата юрисдикция приема, че за разрешаването на висящия пред нея спор е необходимо тълкуване на понятието „едно и също предприятие“, употребено в член 2 от Регламент № 994/98 във връзка с член 2, параграф 2 от Регламент № 69/2001.
- 36 Следователно третият въпрос е недопустим.

По четвъртия въпрос

- 37 С четвъртия въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали понятието „вреда“ по смисъла на Конвенцията за ЗФИ и на Директива 2017/1371 трябва да включва действително направените и надлежно документирани разходи и използването на помощта,

когато доказателствата сочат, че разходването им е било необходимо за прикриване на измамата, за забавяне на разкриването ѝ и за получаване на пълния размер на предоставената държавна помощ.

- 38 Словашкото правителство поддържа, че този въпрос е недопустим, тъй като в акта за преюдициално запитване не са посочени данните от фактическа и правна страна, които да позволят на Съда да бъде полезен с отговора си на този въпрос.
- 39 Без изрично да повдигат възражение за недопустимост, както Специализираната прокуратура, така и Комисията подчертават, че в акта за преюдициално запитване не е посочена нито една конкретна разпоредба от Конвенцията за ЗФИ или от Директива 2017/1371.
- 40 В това отношение следва да се отбележи, че в акта за преюдициално запитване не се уточнява кои са приложимите за спора по главното производство национални разпоредби, нито пък се излагат причините да се иска тълкуване именно на посочените от запитващата юрисдикция разпоредби на правото на Съюза или защо отговорът на четвъртия въпрос може да има значение за разрешаването на този спор.
- 41 Следователно, като по същество е поискала от Съда да определи понятието „вреда“ с оглед на Конвенцията за ЗФИ, в която не се използва това понятие, или с оглед на Директива 2017/1371, която не е приложима за спора в главното производство, тъй като е приета след настъпване на фактите по случая, без да се е позовала на която и да било национална разпоредба, нито да е указала как възнамерява да използва този отговор, запитващата юрисдикция не е предоставила на Съда необходимите данни от фактическа и правна страна, които да му позволят да бъде полезен с отговора си на поставените въпроси.
- 42 Следователно четвъртият въпрос е недопустим.

По същество

По първия въпрос

- 43 С първия въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали член 2, параграф 1 от Директива 2012/29 трябва да се тълкува в смисъл, че тази директива се прилага и за юридическите лица и държавата, когато съгласно националното право им се признава качеството на „пострадал“ в наказателното производство.
- 44 В това отношение следва да се отбележи, че съгласно член 1, параграф 1 от Директива 2012/29 тя има за цел да предостави определени гаранции на жертвите на престъпления. Съгласно член 2, параграф 1 от тази директива „жертва“ по смисъла на посочения член 1 означава физическо лице, което е претърпяло вреди, включително физическо, душевно или емоционално страдание или икономическа вреда, които са пряка последица от престъпление, както и членове на семейството на лице, чиято смърт е пряка последица от престъпление и които са претърпели вреда в резултат на смъртта на лицето.
- 45 Този текст очевидно не позволява юридическите лица да попадат в приложното поле на тази директива.
- 46 Ето защо на първия въпрос следва да се отговори, че член 2, параграф 1 от Директива 2012/29 трябва да се тълкува в смисъл, че тази директива не се прилага за юридическите лица, нито за държавата, макар и съгласно националното право да им се признава качеството на пострадали в наказателното производство.

По втория въпрос

- 47 С втория въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали член 325 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска разпоредби от националното право, както са тълкувани в националната съдебна практика, съгласно които в наказателното производство държавата не може да предяви иск за обезщетение за вредите, които е претърпяла в резултат от извършена от обвиняемия измама, довела до присвояване на средства от бюджета на Съюза, нито има в това производство друго правно средство за защита, за да предяви правото си срещу обвиняемия.
- 48 Като начало следва да се припомни, че съгласно практиката на Съда член 325, параграфи 1 и 2 ДФЕС задължава държавите членки да се борят с незаконната дейност, която засяга финансовите интереси на Съюза, като приемат възпиращи и ефикасни мерки, и по-специално ги задължава да приемат същите мерки за борба с измамата, засягаща финансовите интереси на Съюза, каквито предприемат за борба с измамата, засягаща собствените им интереси (решение от 26 февруари 2013 г., Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, т. 26 и цитираната съдебна практика).
- 49 В това отношение Съдът вече е постановил, че държавите членки разполагат с възможността свободно да избират приложимите санкции, които могат да налагат под формата на административноправни санкции, наказателноправни санкции или съчетание между тях, като същевременно уточнява, че в случаите на тежка измама все пак могат да бъдат необходими наказателноправни санкции (вж. в този смисъл решение от 8 септември 2015 г., Taricco и др., C-105/14, EU:C:2015:555, т. 39).
- 50 Следователно държавите членки имат задължение за постигането на точен резултат, без да са уредени никакви условия за прилагането на установеното в член 325, параграфи 1 и 2 ДФЕС правило. При това положение, в съответствие с принципа на предимство на правото на Съюза, действието на тези разпоредби в отношението им с вътрешното право на държавите членки е такова, че със самото си влизане в сила тези разпоредби правят неприложима по право всяка противоречаща им разпоредба на действащото вътрешно право (вж. в този смисъл решение от 8 септември 2015 г., Taricco и др., C-105/14, EU:C:2015:555, т. 51 и 52).
- 51 В случая запитващата юрисдикция иска по-конкретно да се установи дали са съвместими със задълженията по член 325 ДФЕС национални наказателнопроцесуални норми, както са тълкувани в националната съдебна практика, които в случай като разглеждания в главното производство не допускат на държавата да се признае право на обезщетение в качеството на пострадал в рамките на наказателно производство.
- 52 Запитващата юрисдикция посочва обаче, че държавата може да събере недължимо платените средства, като се образува административно производство за нарушение на финансовата дисциплина по смисъла на член 31 от Закон № 523/2004 за бюджетните правила на публичната администрация. Тя пояснява, че съгласно тази разпоредба предоставянето или използването на публични средства за цели, различни от предвидените за тези средства, съставлява нарушение на финансовата дисциплина. При все това запитващата юрисдикция посочва също че в административното производство възстановяване на недължимо платената финансова помощ може да се изисква само от формалния получател на субсидията, а именно в случая от юридически лица.
- 53 В писменото си становище словашкото правителство твърди, че съгласно националното право държавата има също възможност да предяви граждански иск с цел не само юридическото лице — получател на недължимо платените помощи, да понесе гражданска отговорност, но и за да иска, вследствие постановяването на осъдителна присъда, осъденото физическо лице да поправи претърпените вреди.

- 54 В този контекст е важно да се припомни, че съгласно член 325, параграф 1 ДФЕС за целите на борбата с незаконната дейност, засягаща финансовите интереси на Съюза, държавите членки следва да приемат възпиращи и ефикасни мерки, равностойни на приетите на национално равнище за борба с измамата, засягаща интересите на съответната държава членка.
- 55 Както подчертава Комисията, държавите членки са длъжни по-специално да приемат ефикасни мерки, които позволяват да бъдат събрани сумите, недължимо платени на получателя на субсидия, финансирана отчасти със средства от бюджета на Съюза. За сметка на това член 325 ДФЕС не предвижда друго изискване за държавите членки — освен задължението им да приемат ефикасни мерки — що се отнася до процедурата, която трябва да позволи да се постигне такъв резултат, поради което държавите разполагат с известна свобода на действие в това отношение, стига да спазват принципа на равностойност.
- 56 В това отношение като начало следва да се отбележи, че наличието едновременно на различни правни средства за защита, които преследват различни цели, присъщи съответно на административното, гражданското или наказателното право, само по себе си не може да застраши ефикасността на борбата с измамите, засягащи финансовите интереси на Съюза, доколкото националното законодателство като цяло позволява да бъдат събрани недължимо платените помощи от бюджета на Съюза.
- 57 В случая запитващата юрисдикция иска по-специално да се установи дали е изпълнено задължението за ефикасност по член 325 ДФЕС, в случай че на държавата не се признава право на обезщетение в наказателното производство в качеството на пострадал и административното производство позволява събирането на недължимо платената помощ само от юридическото лице, което е неин получател.
- 58 В това отношение трябва, от една страна, да се отбележи, че както следва от точка 56 от настоящото решение, обстоятелството, че на държавата не се признава право на обезщетение в наказателното производство в качеството на пострадал, само по себе си не е в противоречие със задълженията по член 325 ДФЕС.
- 59 Всъщност наказателноправните санкции може да бъдат необходими за ефективното и възпиращо действие на борбата срещу някои случаи на тежки измами (решения от 8 септември 2015 г., Taricco и др., С-105/14, ЕУ:С:2015:555, т. 39 и от 5 декември 2017 г., M.A.S. и M.B., С-42/17, ЕУ:С:2017:936, т. 34), но такива санкции са необходими, за да се гарантира възпиращото действие на националното право, и нямат за цел да позволят връщане на недължимо платеното.
- 60 От друга страна, от точка 56 от настоящото решение следва, че наличието в правния ред на съответната държава членка на ефективно средство за защита, позволяващо да бъдат отстранени последиците от засягането на финансовите интереси на Съюза, независимо дали в рамките на наказателно, административно или гражданско производство, е достатъчно, за да бъде изпълнено задължението за ефикасност по член 325 ДФЕС, стига това средство да позволява да бъдат събрани недължимо платените помощи и наказателноправни санкции да способстват за борба с тежките измами.
- 61 Настоящият случай е такъв, доколкото — като запитващата юрисдикция трябва да провери това — съгласно приложимото национално право държавата има възможност да образува, от една страна, административно производство, позволяващо събиране на помощите, недължимо платени на получателя юридическо лице, и от друга, гражданско производство с цел не само юридическото лице, получател на недължимо платените помощи, да понесе гражданска отговорност, но и за да иска, вследствие на постановяването на осъдителна присъда, осъденото физическо лице да поправи претърпените вреди.

62 Ето защо на втория въпрос следва да се отговори, че член 325 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че допуска разпоредби от националното право, както са тълкувани в националната съдебна практика, съгласно които в наказателното производство държавата не може да предяви иск за обезщетение за вредите, които е претърпяла в резултат от извършена от обвиняемия измама, довела до присвояване на средства от бюджета на Съюза, нито има в това производство друго правно средство за защита, за да предяви правото си срещу обвиняемия, доколкото — като запитващата юрисдикция следва да провери това — националното законодателство предвижда ефективни производства, позволяващи да бъдат събрани недължимо платените от бюджета на Съюза помощи.

По съдебните разноски

63 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (трети състав) реши:

- 1) **Член 2, параграф 1 от Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета трябва да се тълкува в смисъл, че тази директива не се прилага за юридическите лица, нито за държавата, макар и съгласно националното право да им се признава качеството на пострадал в наказателното производство.**
- 2) **Член 325 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че допуска разпоредби от националното право, както са тълкувани в националната съдебна практика, съгласно които в наказателното производство държавата не може да предяви иск за обезщетение за вредите, които е претърпяла в резултат от извършена от обвиняемия измама, довела до присвояване на средства от бюджета на Европейския съюз, нито има в това производство друго правно средство за защита, за да предяви правото си срещу обвиняемия, доколкото — като запитващата юрисдикция следва да провери това — националното законодателство предвижда ефективни производства, позволяващи да бъдат събрани недължимо платените от бюджета на Европейския съюз помощи.**

Подписи